

PRACOVNÍ LIST – VELIKONOCE

Velikonoce jsou nejvýznamnějším církevním svátkem křesťanů. Jsou připomínkou Ježíšova utrpení, smrti a jeho vzkříšení. Ukazují, že i ve smrti je naděje nového života. Datum Velikonoc je pohyblivé, tzn., že se koná každý rok v jinou dobu. Výpočet jejich data se odvíjí od data prvního jarního úplňku. Na první neděli po prvním jarním úplňku připadá Boží hod velikonoční. Datum Velikonoc tak kolísá mezi 22. březnem a 25. dubnem. Jsou však také svátky jara, kdy se příroda probouzí k životu. Velikonocím předchází 40 denní postní období s šesti nedělemi. Každá neděle má svůj název: černá, pražná, kýchavá, družebná, smrtná a květná. Květnou nedělí začíná Svatý (Pašijový) týden, který vrcholí velikonočním týdnem. Mezi významné dny ve Svatém týdnu patří Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílá sobota (tzv. triduum) a Hod boží velikonoční. Mimo Svatý týden stojí Velikonoční pondělí, ke kterému se váže pomlázka. V lidovém prostředí se ještě vžil speciální název pro pondělí, modré nebo žluté, šedivé úterý a škaredá středa.

Květná neděle

Svůj název získala od kvetoucích ratolestí, které mají připomínat palmové větve, jimiž lidé vítali Ježíše při vjezdu do Jeruzaléma. U nás se světí převážně kočičky, rozkvetlé květy vrby jívy, ale také březové ratolesti nebo zlatý déšť. Církevní obřad svěcení ratolestí a zpívání pašijí při mši svaté doplňují zvyky z lidového prostředí. Posvěcené kočičky měly chránit domov před zlou magií, pohromami, ale také léčit. Zapíchnuté do pole měly zajistit hospodářství bohatou úrodou. Na Smrtnou neděli se vynášela Smrtka, Morana jako symbol zimy. Symbolem jara bylo naopak líto, které se přinášelo do vsi ještě ten samý den nebo právě až na Květnou neděli. S tím souvisí i vývoj obchůzek s lítem, které se někde přenesly ze Smrtné neděle na neděli květnou a dodnes se zde tento zvyk drží v podobě dívčí koledy nebo pomlázky. Na Květnou neděli tak chodí dívky koledovat na Náchodsku, Hronovsku, Policku i Broumovsku. Zajímavé je, že například v některých částech Náchoda chodí dívky na koledu 14 dní před Velikonocemi, v jiných zase týden před Velikonocemi.

- Vyrobit líto
(nazdobená větvíčka stromku – mašle, vyfouknutá vajíčka, papírové květiny)

Škaredá středa

V lidovém prostředí se připomíná Škaredá středa, jinak také Sazometná. Odkazuje na zradu jednoho z Ježíškových učedníků, Jidáše Iškariotského. V tento den se uklízelo, vymetaly komíny, aby se odehnali zlí duchové. Lidé se také na sebe neměli mračit, škaredit, jinak by se mohli mračit každou středu v roce. Tato pověra vychází zřejmě z vyprávění, že se Jidáš na Ježíše mračil.

Zelený čtvrtek

Na Zelený čtvrtek si věřící připomínají dvě významné události – poslední večeři, při níž myje Ježíš apoštolům (učedníkům) nohy a zatčení v Getsemanské zahradě při modlitbě. Název je přesmyčkou původního německého názvu Greindonnerstag (lkavý čtvrtek) na Gründonnerstag (zelený čtvrtek). Je to také den, kdy se v kostelích přestává zvonit, tzv. zvony odletěly do Říma. Zvuk zvonů nahradil zvuk hlučících nástrojů – řehtaček a klapaček, s nimiž chlupci procházeli vesnicí. V lidovém prostředí se hospodyně snažily mít uklizeno a hlavně připravovaly jídla ze zelených bylin, například polévky. Jídlo z bylin mělo zajistit pevné zdraví. Kromě toho se pekly jidáše, pečivo připomínající poslední večeři Ježíše a zradu Jidáše. Z kynutého těsta se připravovaly různé tvary, ale musely být zatočené (odkaz na Jidášovu smrt oběšením).

- **Práce ve skupinách – pečení jidášů**

Při přípravě můžete využít jeden z mnoha receptů:

500g hladké mouky, 1 kostka droždí, 80 g cukru krupice, 70 g másla, 3 vejce, 300 ml mléka a citronová kůra, na potření 2 lžíce medu, 30 g másla, trochu skořice.

Z kostky čerstvého droždí, 200 ml vlažného mléka, 1 lžíce mouky a 1 lžičky cukru si připravíme kvásek, který necháme vzejít. Než kvásek vzejde, připravíme si ve větší míse směs z hladké mouky, změkklého másla (nakrájet na kousky), cukru, trochu soli a trochu citronové kůry. Přidáme kvásek, 2 žloutky, zbytek mléka a vypracujeme vláčné těsto a necháme hodinu kynout. Vykynuté těsto vyklopíme z mísy na vál, prohněteme a rozdělíme na cca 30 stejně velkých částí, z každé části vyválíme válečky a stočíme je do jidášů. Položíme je na plech vyložený pečícím papírem, potřeme rozšlehaným

vajíčkem a necháme ještě 20 minut odležet. V předehřáté troubě pečeme na 180 stupňů přibližně 15 minut, dozlatova. Mezitím si rozejdeme máslo s medem a skořicí a hotové jidáše ještě horké vzniklou směsí potíráme.

Velký pátek

Na Velký pátek byl souzen, odsouzen, popraven i pohřben Ježíš Kristus. Je to postní den s vážnou atmosférou, lidé se neměli rozptylovat prací. Mezi lidmi se tradovalo, že se na Velký pátek otevírají skály s poklady.

- Zahrajte si hru „hledání kuřátek, vajíček“

Určité množství kuřátek (vajíček – i papírových) se různě poschovává, děti budou pracovat s mapkou, na které jsou zakreslena stanoviště se schovanými kuřátky (vajíčky) a následně je hledají. Každé stanoviště má svá označená kuřátka (vajíčka) – jinak barevná, ozdobená, atd. Za nalezení všech kuřátek (vajíček) získávají odměnu.

Bílá sobota

Bílá sobota se nese ve znamení ticha, uvědomění si Ježíšovy smrti a jeho nepřítomnosti. Je to druhý den tzv. velikonočního tridia (prvním dnem je Velký pátek). V tento den s v rámci církve nekonají žádné liturgické obřady až po západu slunce. V noci ze soboty na neděli křesťané slaví „velkou noc“, kdy vstal Ježíš z mrtvých. Na Bílou sobotu se do kostelů vracejí zvony, které se odmlčely na Zelený čtvrtek. Symbolickou barvou je barva bílá, barva čistoty a nového života. V tento den se uklízelo a bílily stěny. Lidé začali s velikonoční výzdobou, pletly se pomlázky, barvily a zdobily vajíčka, pekly se mazance, beránci. Vše se připravovalo na oslavu vzkříšení. Na některých místech se konaly obchůzky s jidášem. Jedná se o maskovanou postavu zpodobňující

jednoho z Ježíšových učedníků, zrádného Jidáše. Při obchůzce jsou jednotliví účastníci, většinou chlapci do 15 let, ale mohou se jí účastnit i dívky, obdarování penězi, sladkostmi nebo syrovými vejci. Během obchůzky účastníci odříkávají či zpívají popěvek o Jidášovi. Obchůzka končí na určeném místě za vesnicí, kde je jidáš odstrojen, kostým nebo jeho část spálena a výslužka je rozdělena mezi jednotlivé účastníky.

Mezi symboly Velikonoc patří kraslice. Vajíčko symbolizovalo zárodek nového života, proto se zdobilo a darovalo nevyfouknuté (vyfouknuté naopak představovalo smrt). Základní barvou byla barva červená, která představovala památku na Ježíšovu prolitou krev. K barvení se využívala přírodní barviva – odvary z kopřiv, petrželové natě, špenátu, šafránu, dubové kůry, pivoňek, cibulové slupky aj. Pro naše prostředí je typická rozmanitá zdobnost kraslic. Vajíčka se zdobila gravírováním, batikováním, slámou, sítninou, drátkováním, květinami.

Kraslice zdobená gravírováním
(vyškrábáním)

Kraslice zdobená batikováním

Kraslice zdobená slámou

Kraslice zdobená sítninou

- Obarvěte a ozdobte velikonoční vajíčko podle vlastních představ. Malé děti mohou zdobit papírová vejce.

Dalším ze symbolů Velikonoc je pomlázka. Jedná se o spletené vrbové proutky, které jsou ozdobené mašlemi. Pomlázky používají chlapani na velikonoční pondělí k šlehání dívek a odříkávají při tom různé říkanky. Odměnou jsou malovaná vejce. Označení pro pomlázky je krajově rozdílné, označují se jako šmerkust, dynovačka, pamihoda, šlehačka. Někde pomlázku doplňuje polévání vodou.

- Znáte nějaké velikonoční říkanky a koledy?

Hod Boží velikonoční

Při slavnosti Zmrtvýchvstání Páně, jinak také Velikonoční neděle, křesťané oslavují zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Končí také 40 denní postní období, lidé se tak mohli po delší době opět pořádně najíst. V tento den se nepracovalo, jen se obhospodařil dobytek.

Kvíz na závěr:

- 1) Jaké jsou názvy jednotlivých postních nedělí?
- 2) Jak dlouho trvá postní období?
- 3) Kdy začíná Svatý týden?
- 4) Jaké dny řadíme mezi významné v rámci Svatého týdne?
- 5) Kdo byl Jidáš Iškariotský?
- 6) Kdy odletěly zvony do Říma?
- 7) V jaký den zemřel Ježíš Kristus?
- 8) Proč se říká Bílé sobotě bílá?
- 9) Jako základní barvou se barvily vajíčka?
- 10) Jmenujte další ze symbolů Velikonoc